

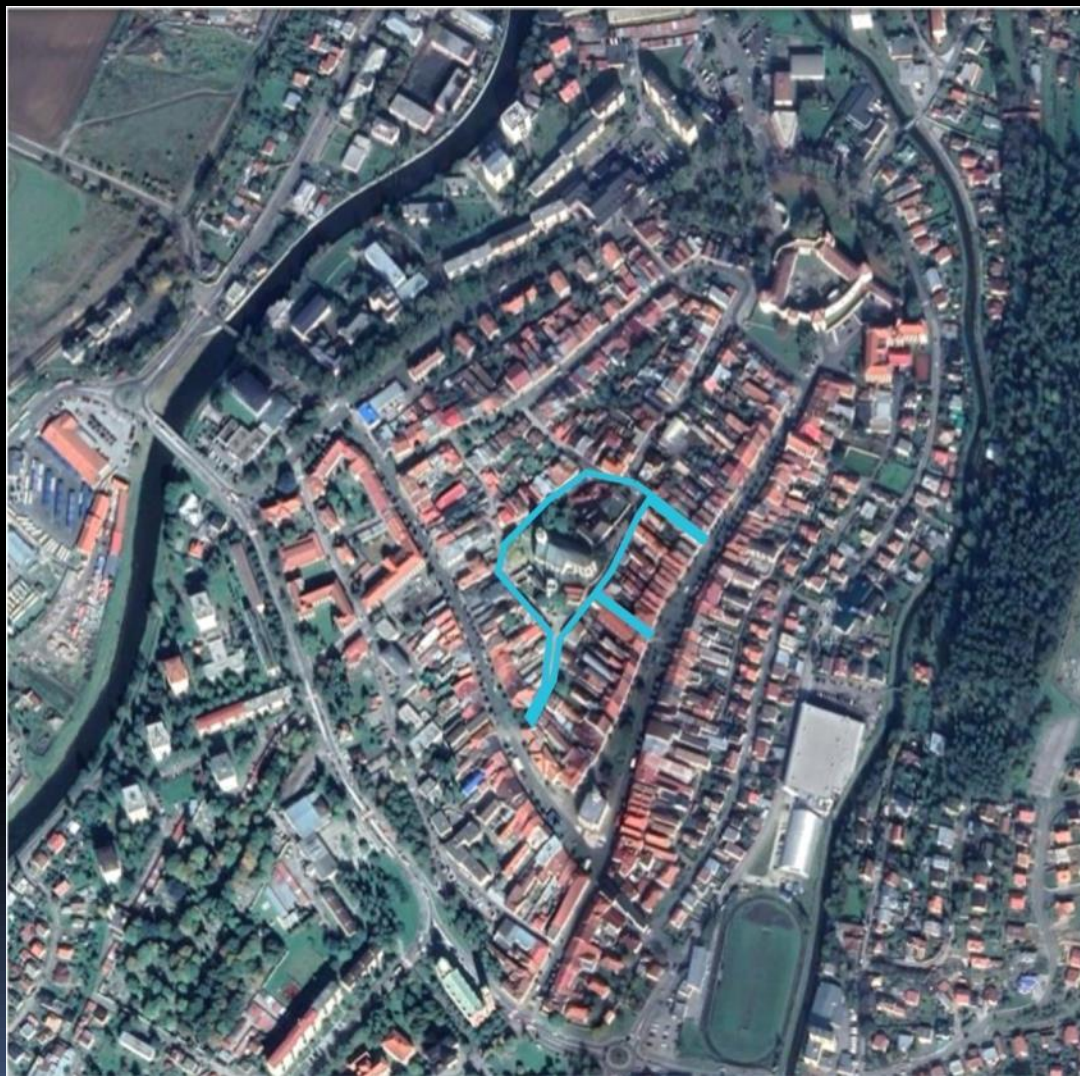
Kežmarok – Kostolné námestie

Archeologický výskum 2025

Kežmarok – Kostolné námestie

Stredoveký Kežmarok sa vyvíjal medzi riekou Poprad a Ľubickým potokom, južne od ich sútoku. Pôdorys mesta bol takto vymedzený konfiguráciou terénu a od 14. storočia aj opevnením, ktoré stanovilo jeho južnú a juhozápadnú hranicu. Na mestskými hradbami vymedzenom území mesta sa vyvíjal jeho dodnes charakteristický urbanizmus. Čo zaujme na prvý pohľad je skutočnosť, že pôvodom stredoveký kostol, dnes bazilika Sv. Križa síce leží v centre mesta, ale Kostolné námestie predstavuje spleť ulíc v zastavanom priestore

Ortofotomapa historického centra Kežmarku s vyznačeným záujmovým územím – Kostolným námestím (modrá línia)

Kežmarok – stavebné pamiatky pri Kostole sv. Kríža

Kostolné námestie v minulosti:

Kežmarok, približne 1620-1640, epitaf v kostole Narodenia Panny Márie, Klčove.

Špitál (šípka vľavo) a Kaplnka sv. Trojice (šípka vpravo)

Špitál (Š) – 1. polovica 15. storočia, pred 1467 (1467 - Imrich Zápoľský nariaďuje mestu Kežmarok, aby nedovolilo Jakubovi Thelemu postaviť pri špitáli kaplnku, alebo kostol)

Kaplnka sv. Trojice (K) – 1468 (za richtára Benedicta Klugeho; 1469 - fundácia, možno už predtým staršia kaplnka?), 1774/1777 katolícka škola

Renesančná zvonica (Z) – 1521/1525 - 1591

Humanistická škola (H) – 1536 (pravdep. na mieste drevenej stavby)

Fara s areálom (F) – 2. pol. 15. stor., nová budova zač. 18. stor., prestavby 1745-1749, 1. pol. 19. stor. a 20. stor., hospodársky objekt z 2. pol. 16. stor.

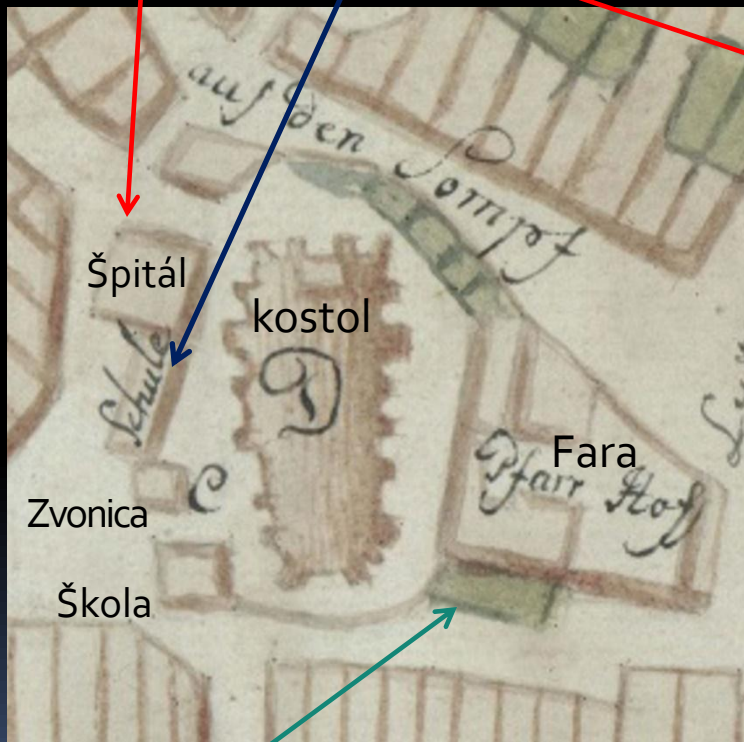
Katastrálna mapa Kežmarku 1870 (GKÚ)

Centrum Kežmarku na mapách z r. 1769 a 1814

Stavby v okolí Kostola sv. Kríža sa nezachovali v plnom rozsahu, rovnako sa menilo ich zázemie

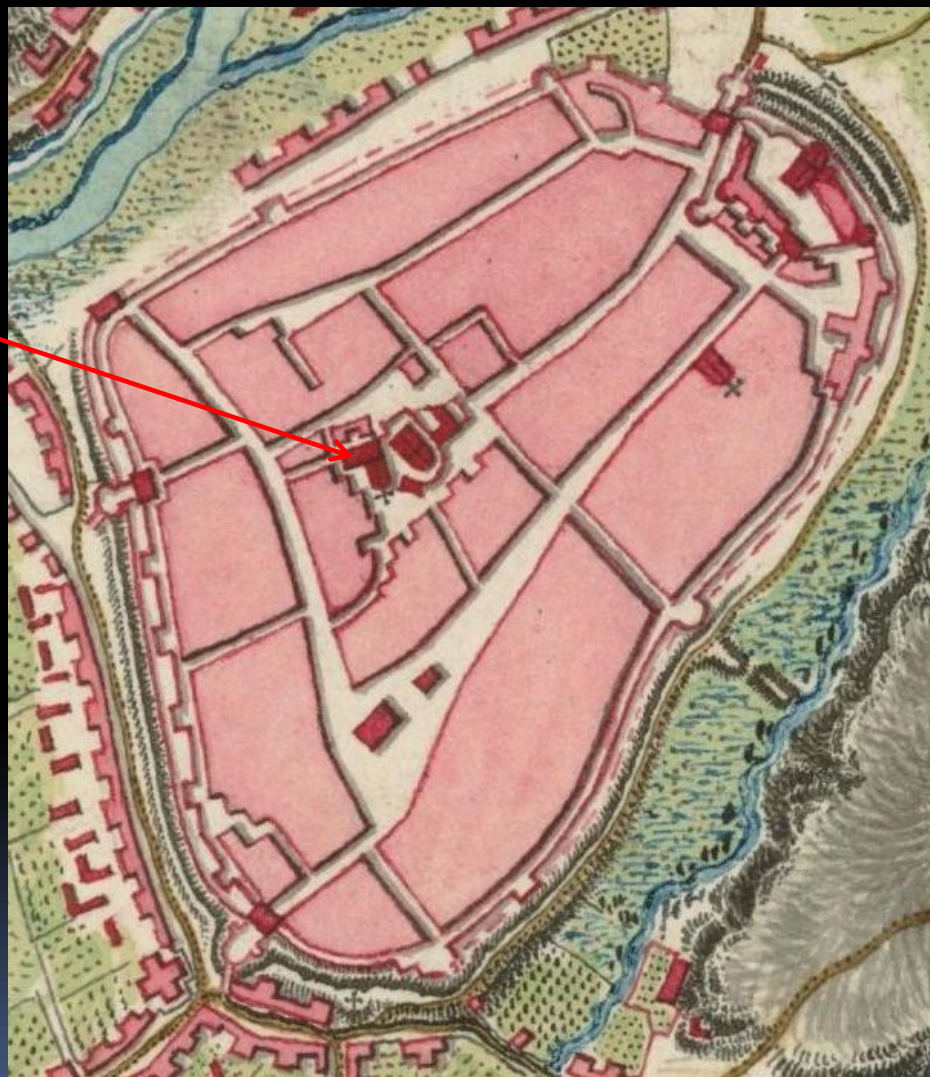
Kaplnka sv. Trojice -
neskôr Katolícka škola

Severozápadná časť špitála bola po celej
dĺžke zbúraná po požiari v roku 1909

Kežmarok, 1814

Záhrada pri budove fary

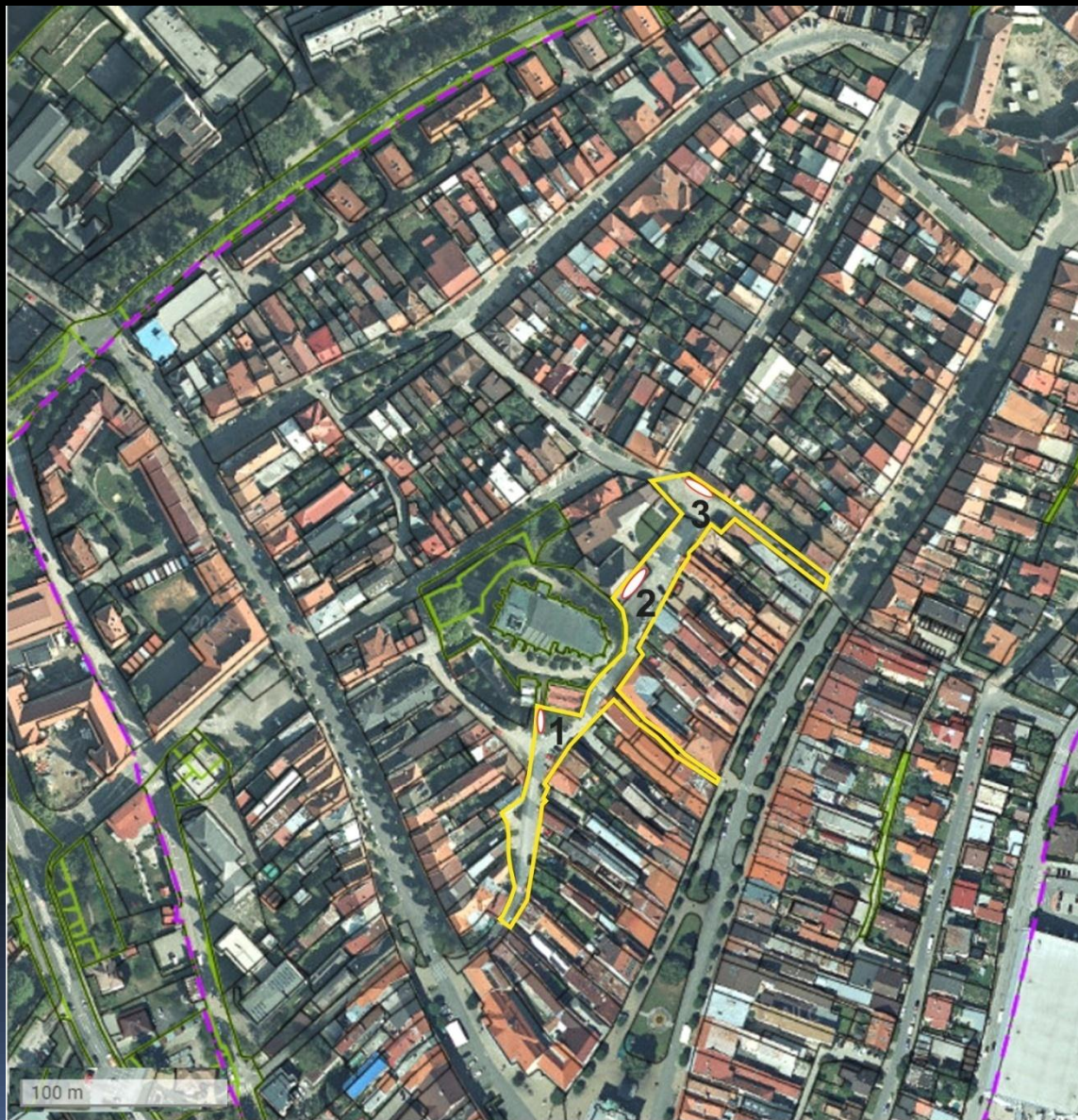
Kežmarok, Tereziánske mapovanie 1769 (Kriegsarchiv Wien)

Kežmarok – Kostolné námestie, archeologický výskum 2025

Územie stavby v 1. etape rekonštrukcie Kostolného námestia. Archeologický výskum bol v zmysle rozhodnutia KPÚ realizovaný formou sledovania výkopových prác (snímanie jestvujúcich povrchov do hĺbky 0,50 m, výkopy pre drenáž, el. vedenie).

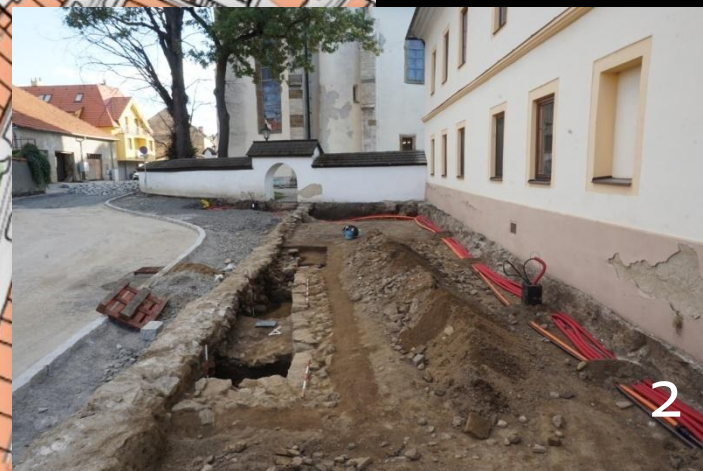
Zvlášť sú vyznačené miesta nálezu zaniknutých stavieb a významných nálezov.

- 1 – plocha JZ od vstupu do areálu kostola
- 2 – plocha SV od vstupu do areálu kostola
- 3 – plocha na JZ strane domu č. 2 (Nová ul.)

Vyznačenie územia stavby v 1. etape rekonštrukcie Kostolného námestia na ortofotomape

Kežmarok – Kostolné námestie, archeologický výskum 2025

Kanalizácia 19. st.
- prerušovaná čiara

Vyznačenie územia stavby v 1. etape rekonštrukcie
Kostolného námestia na katastrálnej mape

Kežmarok – Kostolné námestie, archeologický výskum 2025

vybrané sondy a nálezy mimo plôch 1, 2, 3

Sonda 4

Sonda 3

Sonda 5, sonda 10
(foto dole) a plocha
pri JV vstupe do
areálu kostola

Kežmarok – Kostolné námestie, 2025, nález kamennej kanalizácie, 19. stor.

František I. (II.),
(1804 – 1835),
30 grajciar

Ďalšia vetva
kanalizácie

Nález mince vo výkope

Kežmarok – Kostolné námestie, archeologický výskum 2025, sonda 4, 5

Sonda 4

Úroveň 1. dlažby
z 1. pol. 20. stor.

Úroveň 2. dlažby
z 19. stor.

Zmeny úrovne terénu

Úroveň 3. dlažby z 19. stor., pôvodná úroveň terénu – základy múra

Sonda 4, na dne sondy stredoveká vrstva s nálezmi zo 14. stor. a múr, resp. podmurovka najskôr. 15. stor.

Sonda 3

Kežmarok – Kostolné námestie, archeologický výskum 2025

sonda 5, 10, 11 a plocha pri JV vstupe do areálu kostola

Odtlačok
mince na kosti

Staršia
novoveká
dlažba
z okruhliakov

**Opäť viaceré
úrovne
dlažieb -
vývoj terénu**

Sonda 5
Rôzne úrovne násypov, sivá
vrstva na dne je stredoveká

Sonda 11
Vľavo cesta z
okruhliakov
s obrubníkom

Sonda 10
Viaceré farebne
odlíšené úrovne
povrchov, spodná
vrstva s okruhliakmi
je stredoveká

Kežmarok – Kostolné námestie, archeologický výskum 2025 plocha 3 na JZ strane domu č. 2 (Nová ul.)

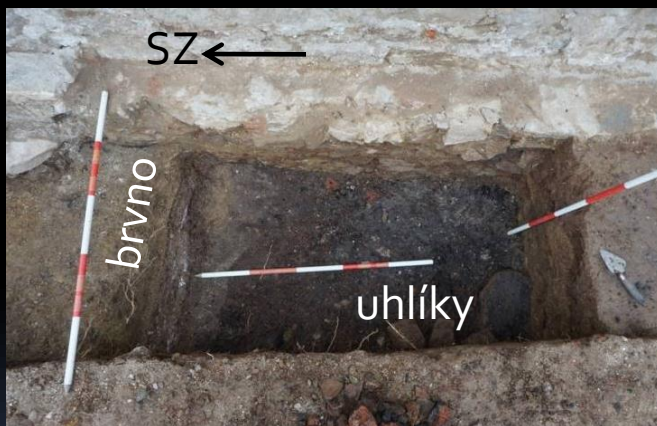
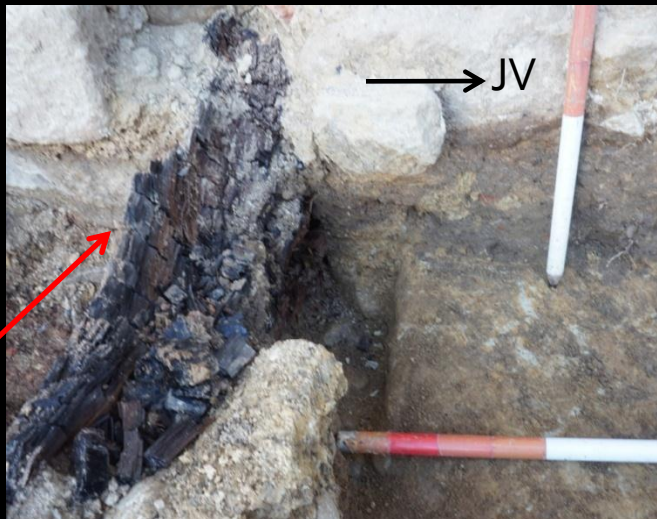

Po odstránení novších zásypov až na geologické podložie sa ukázali rôzne zafarbené plochy, ktoré označovali miesta, kde boli v podloží nejaké výkopy – objekty: zvyšok spáleného dreveného žľabu, väčšia odpadová jama a na zvyšnej časti parcely plytký pivničný ? priestor s výdrevou stien (pozri ďalší slide). Archeologické objekty sa skúmali postupne, aj pomocou rezov – t.j. nevyberala sa celá výplň objektu. V odpadovej jame sa našlo veľké množstvo takmer výlučne hovädzích holenných kostí.

V tomto zásype sa našla minca Františka Rákoczyho II. – tzv. polturák z r. 1707.

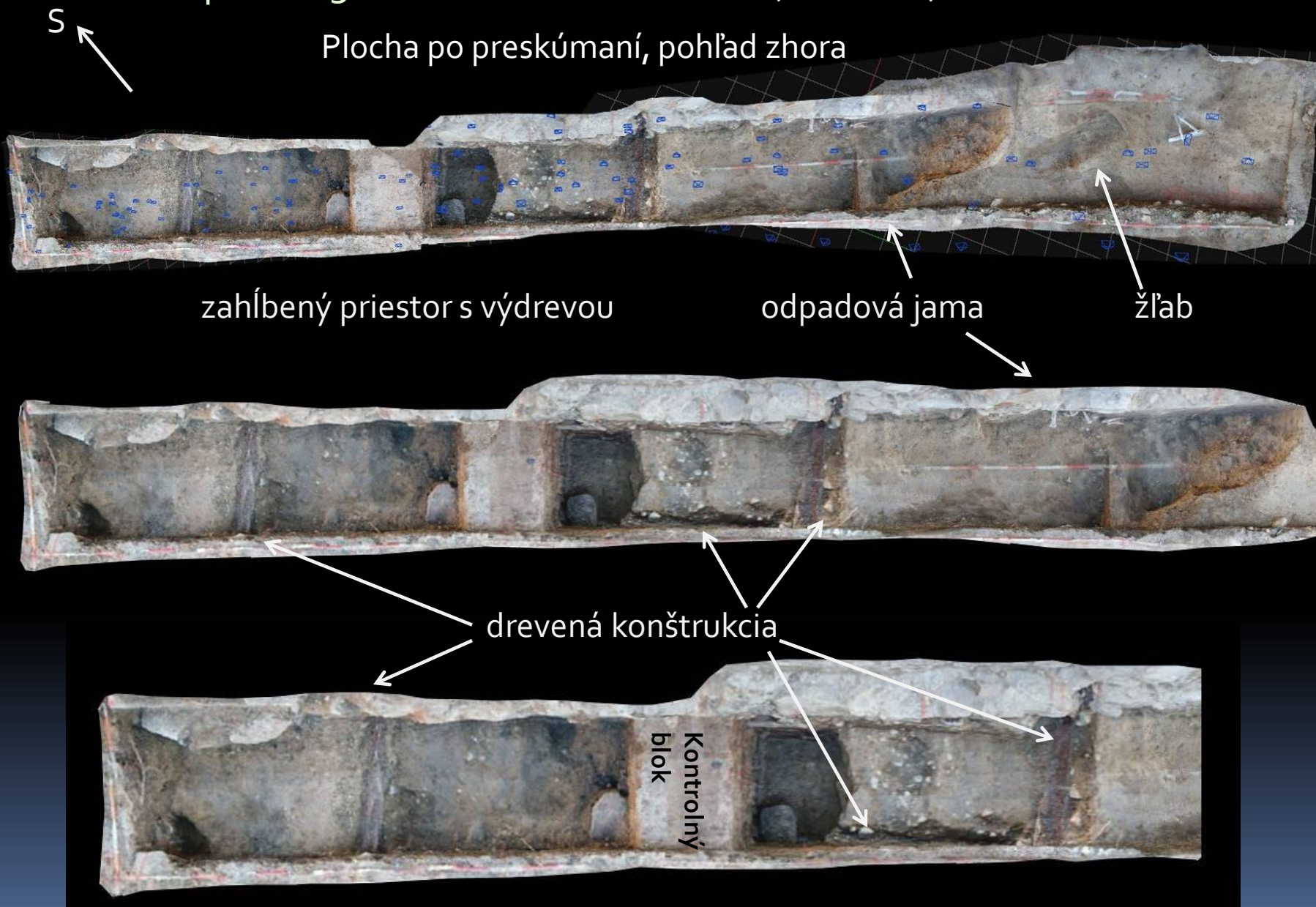
Kežmarok – Kostolné námestie, archeologický výskum 2025 plocha 3 na JZ strane domu č. 2 (Nová ul.)

Pozdĺž základov domu v SZ časti plochy 3 sa nachádzal ca 1 m hlboký priestor ohraničený zrubovou konštrukciou, ktorá bola prepojená so základmi domu. Celý priestor bol poznačený požiarom. Obsahoval prepálenú hlinu z výmazu stien (tzv. mazanicu) a spálené drevo.

Kežmarok – Kostolné námestie, archeologický výskum 2025
plocha 3 na JZ strane domu č. 2 (Nová ul.)

Dĺžka konštrukcie 4,5 m, šírka min 70 cm, hĺbka od úrovne základov domu 0,6-0,8 m

Kežmarok – Kostolné námestie, archeologický výskum 2025 plocha 2 pri SV vstupe do kostolného areálu

Nárožie fary a
ohradového múra
kostola – spodné
časti jám po koloch
- stopy po drevenej
konštrukcii .
Murivo staršie ako
ohradový múr,
ktorým ho
obostavali.
Predtým asi už do
neexistujúceho
múra vykopali
jamu na kôl.

Múr farskej
záhrady a
pozostatky
kamennej
konštrukcie
staršieho vstupu
do areálu
kostola.

Kežmarok – Kostolné námestie, archeologický výskum 2025 plocha 2, zahĺbený priestor s kamennou výmurovkou stien

Pravdep.
vstup na
JZ strane

KEŽMAROK
KOSTOLNÉ NÁMESTIE
PLOCHA 2, JV ČASŤ
PRÁVDEP. VSTUPU
SOMEN 12
12. 9. 2025

Odkrytá JV časť objektu pod múrom farskej záhrady, jej JZ a SV ukončenie, zásyp objektu

Kežmarok – Kostolné námestie, archeologický výskum 2025 plocha 2, zahĺbený priestor s kamennou výmurovkou stien

Obrys objektu po začistení plochy

Odkrytá SZ časť objektu

Lícované („rovne“) boli len vnútorné steny objektu, Kamenný múr bol vstavaný do výkopu, ako pri murovanej pivnici. Vonkajšia a vnútorná strana múra.

SZ časť objektu

Zásyp objektu a prepálené dno objektu

Záhradný múr postavený na zásype

Kežmarok – Kostolné námestie, archeologický výskum 2025 plocha 2, zahĺbený priestor s kamennou výmurovkou stien

Čelková
dĺžka 9,5 m

Šírka min.
2,5 m

Šírka vstupu
0,9-1,00 m

Hrúbka
muriva
0,5-0,6 m

Poloha objektu (SZ časť)

Kontrolné
bloky

Narušená časť

Vstup?

Celkový pôdorys objektu

Obe časti objektu po preskúmaní

Kežmarok – Kostolné námestie, archeologický výskum 2025 plocha 1 pri JZ vstupe do kostolného areálu

Murivo stavby
s kolmou
priečkou v
interiéri,
pracovníci
skúmajú
exteriér
smerom ku
kostolu.

Začiatok
prác,
pohľad od
zvonice.

Pozdĺžne murivo je mladšie, priečne
staršie – obe sú ohradové múry.

Pokračovanie muriva s otvorom pre
stĺp.

V interiérovej časti objektu sa
nachádzali mladšie vrstvy spojené s
jeho existenciou a pod nimi tmavá
vrstva so stredovekými nálezmi.

Kežmarok – Kostolné námestie, archeologický výskum 2025 plocha 1 pri JZ vstupe do kostolného areálu

Ľudské
kosti z
narušených
hrobov
uložené v
mladšom
výkope

Objav
pece v
tvare T
Vo
vytýčenej
sonde.

Žigmund Luxemburský
(1387 – 1437), denár

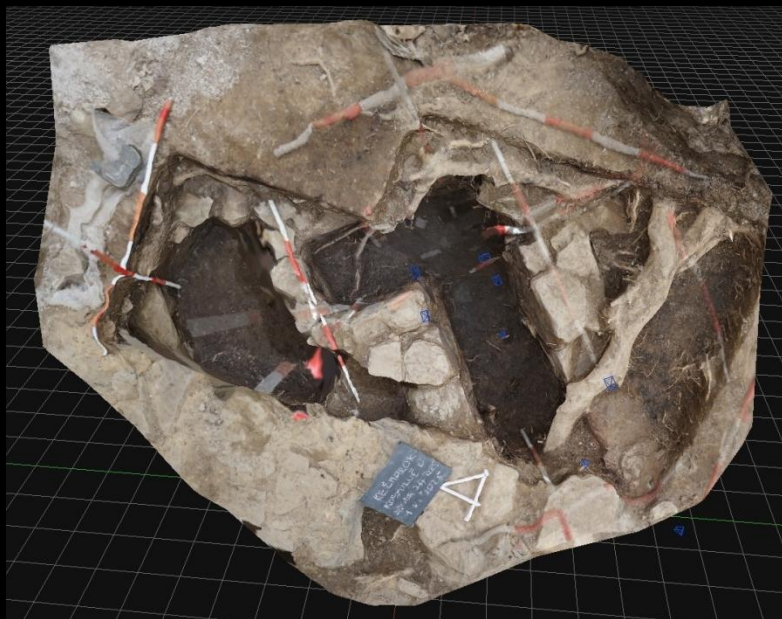

Pec v tvare T po rozšírení sondy

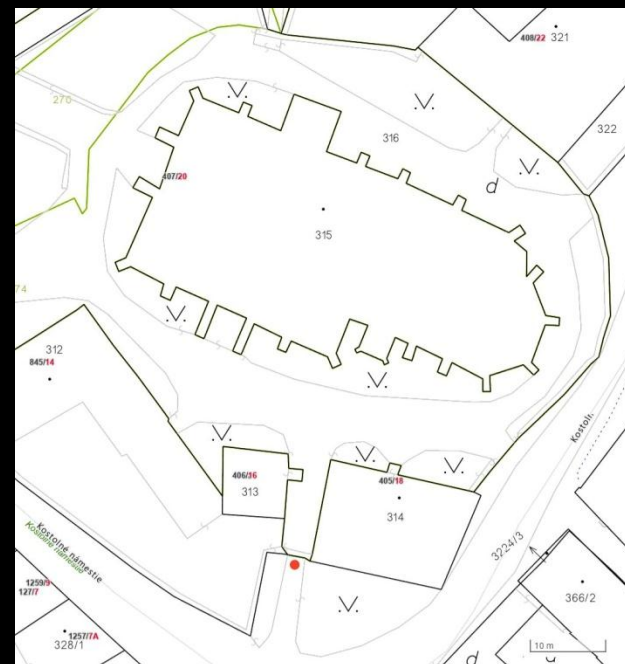
Plocha 3 po preskúmaní, pohľad smerom od a ku zvonici

Kežmarok – Kostolné námestie, archeologický výskum 2025

plocha 1 - pec v tvare T

Miesto nálezu
vyznačené
červenou
bodkou na
katastrálnej
mape.
Vpravo je tzv.
humanistická
škola,
vľavo zvonica,
bývalá Kaplnka
sv. Trojice so
špitálom,
neskôr škola.

Nález pece v tvare T v Kežmarku

Objekt ssj. 001 - A 40/2006
zo sladovníckej štvrte v Brne

Pece alebo sušiacie zariadenia podobného tvaru (obvykle sú väčšie, ako nález v Kežmarku; zo Slovenska poznáme pec väčších rozmerov z Prešova) sú známe predovšetkým z nálezov v Čechách a na Morave. Interpretované sú ako sušiarne obilia, sušiarne sladú, udiarne, alebo parné kúpele.

V priestore sladovníckej štvrte v Brne boli preskúvané zahĺbené pece tohto typu datované do 13. až 15. storočia. Objekt ssj. 001 - A 40/2006 je rozmermi, pôdorysom a konštrukčne (s výnimkou použitého materiálu, pec bola postavená z tehál) príbuzný nález z Kežmarku. Zo Slovenska boli publikované nálezy pecí v tvare T z benediktínskeho kláštora v Košiciach-Krásnej datované do stredoveku (2. pol. 12. - 15. storočie).

Kežmarok – Kostolné námestie. Archeologický výskum 2025. Datovanie a interpretácie.

Plocha 3

Zahĺbený priestor pravdep. z 17./18. stor. zanikol pri požiari (1787 ?)

Plocha 2

Záhradný múr vznikol v 18., resp. 1. tretine 19. storočia. Zanikol v 70. rokoch 20. stor.

Zahĺbený priestor na ploche 2 – v zásype sa nachádzali iba nálezy z posl. tretiny/konca 13. až polovice/záveru 14. stor.. Objekt bol vkopaný do geologického podložia, nad ktorým sa zachovali rezíduá stredovekej kultúrnej vrstvy. Mladšie vrstvy boli zničené záhradou na jednej strane a degradáciou priestoru slúžiaceho ako verejná komunikácia na strane druhej.

Kežmarok – Kostolné námestie. Archeologický výskum 2025. Datovanie a interpretácie.

Plocha 1

Modrou ozn. múr postavili po rozobratí staršieho múra, možno ohradenia širšieho areálu kostola z 15./16. stor.

Kanonická vizitácia z r. 1803 – ku školskej budove, ležiacej južne od kostola, paralelne so svätyňou, patria tri murované stajne, situované južne od brány zvonice a východne od normálnej školy (pôvodne Kaplnka sv. Trojice). V r. 1832 sa spomína iba záhrada, no žiadne ďalšie hospodárske budovy.

Mapové zobrazenia z 30. rokov až 2. pol. 19. stor. zobrazujú priestor bez zástavby.

Na základe uvedeného datujeme vznik murív na ploche z najneskôr do 18. storočia (zelené, modré), múr v pozadí (tmavozelená), pozostatok solídnej stavby, je starší ako ostatné dva, ktoré považujeme za pozostatky ohradenia širšieho areálu kostola. Osárium (hnedé) je novoveké, najneskôr z 18. stor.. Konštrukcia pece (červená) zahĺbená do vrstvy s nálezmi z 15. storočia, súvisí najskôr s hospodárskym zázemím staršej školy. Jej existenciu predbežne datujeme do 15. – 16. stor. Datovanie nálezov sťažuje zničenie novovekých vrstiev pri úpravách terénu v 19. – 20. storočí.